Mr. C. Th van Deventer.

Amsterdam 6 Januari 1898

Mr. P. Brooshooft Semarang.

Amice, Uw afscheidsgroet uit Marseille bereikte ons terwijl gij reeds zwalkend waart, doch deed ons daarom niet minder goed als blijk van Uw vriendschap en ook van de hoopvolle stemming, waarin gij Europa verliet. Van Uw vrouw kregen wij ook bericht, waaruit ons bleek dat zij het naar omstandigheden goed maakte. Nu zijt gij al vier etmalen onderweg en nadert reeds de kust van Egypte van waar wellicht de zoele adem van het Zuiden u tegemoet stroomt. En zoo zien wij u den bekenden weg vervolgen door het nauwe kanaal en de weg niet over de Roode Zee; straks den onmetelijken Oceaan overstekend naar Colombo en het Babel van het verre Oosten, Singapore, om, binnen een vier weken na heden, reeds te stoomen [redacted] het eenzame Semarang en er het stoffige redactie bureau van de Heerenstraat te betrekken, — alsof gij niet weg geweest waart.

Zeer verlangend zijn wij natuurlijk Uw indrukken te vernemen, hoe gij allen en alles, hoe gij in het bijzonder de Locomotief hebt teruggevonden... doch maak het u eerst maar zoo gerieflijk mogelijk en schrijf niet dan wanneer gij er het noodige loisir voor hebt; ik weet bij ondervinding hoe, bij ~~het te~~ de aanvaarding van een nieuwe of de hervatting van een vroegeren werkkring, men al zijn tijd noodig heeft voor vak-werkzaamheden en daarbij mag de zorg voor particuliere correspondentie (anders dan die met Uw vrouw) u dus niet te zeer dwarszitten.

2/

Mr. C. Th van Deventer.

Tot mijne spijt moet ik u in mijn eersten brief aan u, in uwe
qualiteit van Locomotief-redacteur, al teleurstellen, in zoo verre
als ik met de bijdrage, die ik in mijn laatste schrijven aan den heer
van Alphen toezeide, nog niet gereed ben. Gij moet weten dat ik
een artikeltje over Gemma, waar ik dezen zomer een dag of vier
stil was en veel genoot en waarin ik een en ander vertellen
wilde, ook ten dienste van toekomstige verlofgangers. Het werd
echter langer dan mijn bedoeling was en daardoor ben ik er nu
nog niet mede klaar. – Om u echter toch niet geheel met leege
handen te kennen zend ik u het nummer van de Telegraaf
van 1 Januari l.l. waarin gij op blz. 3 van blad I een aardig
stukje van „Gerritje" vinden zult, dat echter, zonder een korte
toelichting, niet te begrijpen is. Die korte toelichting sluit
ik hierbij in, gevolgd door een paar noten, die gij onder het
stukje van Gerritje kunt laten plaatsen. – Ubaldus [redacted]t
stukje diende tevens als goede inleiding tot een „brief" dien
ik u per fransche mail hoop te zenden en waarin ik dan nader
over het tooneel denk te handelen. Daarna ~~hoop~~ krijgt gij van
„Gemma" en zoo mogelijk geregeld om de 14 dagen een brief.
Onder de toelichting van Gerritjes fantasie zou ik liever niet
mijn initialen hebben, ik ben door de [illegible] en
zij kan ook wel geacht worden van de [illegible] redactie
afkomstig te zijn. Men zegt dat Gerritje Heijermans is,
dezelfde die zich ook verschuilt achter Falkland van
wien er in het IIe blad van de Telegraaf een aardige bar-
biergemiddelschets vinden zult. Een knap schrijver wordt
gij niet? Gij moet bij [illegible] verleden jaar ook van de
Locomotief door Schelterna gaf hem den prijs. Mocht

Mr. C. Th van Deventer.

het de wetheid wenschelijk blijken de relaties met hem te herstellen, schrijf ik aan (of Kloos met vermijding van mij) ditmaal aan, want zou het misschien goed zijn om eens met hem te gaan spreken, ten einde de overtrouwenheden wat te verdelgen en te voorkomen dat hij en ik onder elkanders duiven schieten.

Van mijn „Wagneriana" anlevering ik gisteren [illegible] het zesde stuk ook omtrent den 20 November, terwijl het vijfde in dit van den 12en stond! Ik ben benieuwd hoe lang het duren zal vóór mijn „[illegible]" (nota bene) eens geheel geplaatst is. Dat de heer van Alphen zoo'n flater heeft kunnen begaan is mij een raadsel. Ik liet aan de analyse en de bespreking der uitvoeringen en uitvoering overzicht van den inhoud voorafgaan, [illegible] en mijn kritische beschouwingen begrijpelijk te maken wenschen om inzicht in het eigenaardige der drama te geven en aan lezers het geheel inhoudsoverzicht en kritiek [illegible] werken verzorgen, [illegible] voldoende tijd om al het [illegible] [illegible] Een [illegible] kunnende glad te doen aangeven. [illegible] tijdschrift dat men bewaart en later nog eens naslaat! — Doch [illegible], maar aan het voor zich zullen dergelijke [illegible] niet meer begaan worden en zal zeker ook beter op de „nieuwe regels" gelet worden, waarmede het in dat laatste stuk wat treurig gesteld is. —

Meer niet voor heden. Mijn vrouw en ik maken het goed, doch mijn schoonmoeder is nog altijd niet hersteld en lijdende aan al de nadeelen van een influenza aanval.

Groet de uwen allen hartelijk en geloof mij steeds

uw hartelijk

Steeds

t.t.

C Th van Deventer

Mr. C. Th. van Deventer.

Amsterdam 14 Januari 1898

Mr. P. Brooshooft. Semarang

Amice, Heden verzend ik weder een "brief over kunst" ditmaal geheel gewyd aan tooneelwerken, die niet tot het hoogste kunst-genre behooren. Maar ik verbeeld my dat men daar in Indië óók wel eens wat van zal willen hooren. Ik heb myn best gedaan de eigennamen in myn stukje overal wat duidelijk te schrijven en bovendien zyt ge zelf voldoende op de hoogte van actueele toestanden om al te dwaze vergissingen te voorkomen. Verschillende uitdrukkingen, die my in "Luilekkerland" als abracadabra klonken, zyn my door den auteur van dit malle ding; den heer Reyding (en eigenaar n.b.!) opgehelderd en heb ik door middel van kantteekeningen toegelicht. Bij het overlezen bemerkte ik het woord negoret (bl. 10 bovenaan) te hebben overgeslagen, waarschynlijk omdat ik het ~~my uit~~ in myn Dordtsche ~~[illegible]~~ jongensjaren wel eens door matrozen of kaaiwerkers hoorde gebruiken en daardoor de beteekenis kende, wat echter met het meerendeel der lezers wel niet het geval zal zyn. Het is "een woord voor zware pruimtabak"; zoo ge het noodig acht kunt ge die beteekenis ook nog in een noot vermelden.—

De volgende week krygt ge waarschynlijk nog uit Emma [illegible] stukje over de Gysbrecht van Aemstel, waarmede ik al een heel eind op streek ben, en dat zich dan by dezen brief goed aansluit.

Verder geen nieuws; wy hebben nog altyd geen winter, doch in elk geval minder warmte dan gy, die, naar wy berekenen, aan al de dan in dezelve October zit. Met myn schoonmoeder gaat het wel wat beter, maar hersteld is zy nog niet en het zou wel eens kunnen gebeuren, dat het met haar sukkelen blyf.

Met onze groeten, als altyd t.t.

C. Th. van Deventer.

P.S. In het Alg. Handelsblad van gisteren Avondblad – Tweede Blad komt een [illegible] artikel van Ch. Boissevain over Prof. Bolland. Ik maak u de attentie op om dat Bolland [illegible] [illegible] in Indië is geweest en er andere zullen zyn die zich nog voor hem interesseeren. Bovendien [illegible] [illegible], een lezerswoord. Een paar dagen later gaf Charles een [illegible] in het artikel [illegible] artikel over den Cuypers-Alberdingk Thijm, waarschynlijk om [illegible], dat hy het niet tegen de Roomschen in het algemeen voorzien heeft.

Agents

H

Mr. C. Th van Deventer.

Amsterdam 21 Januari 1898

aan P. Brooshooft - Semarang

Amice, Ge ontvangt met deze mail een artikel van my over den Gysbrecht van Aemstel, getiteld „Vondel voor het Voetlicht", 20 bladzyden. Ik heb het verdeeld in drie stukken, resp. 8½, bijna 8 en bijna 4 bladz. lang. Het laatste hoofdstukje is dus wat kort en de beide andere misschien wat lang, maar ge zult wel zien dat ik moeilijk een andere verdeeling kon aanbrengen. Wil dus de kopy zoo behandelen en vooral ervoor zorgen dat de plaatsing geschiedt in achtereenvolgende nummers. Daar er nog al veel citaten in voorkomen en ge misschien geen Vondel by de hand hebt, voeg ik een oud exemplaar van de Gysbrecht (dat ongemaakt gebruikt [illegible] kan ontbinden) by de copie. Ik plaatste nummers by de door my aangehaalde gedeelten en correspondeerende nrs. in margine der copie, zoodat de citaten gemakkelijk met de proef te vergelijken zijn. Wilt ge vooral voor een zuivere correctie zorgen? Wat spelling betreft volg ik altyd de thans-gebruikelijke en wyk dus in dat opzicht van het boekje af. Ook sluit ik een programma der door my bygewoonde voorstelling in, om licht te geven, indien soms duisternis mocht heerschen in myn krabbelschrift ten aanzien van enkele namen van acteurs en actrices. – Ik had gaarne ook nog wat over „Floris en Roosje" geschreven, maar daarvoor ontbrak my de tyd. Dat is dan maar eens goed voor een volgend jaar! – De volgende week hoop ik een nieuwen brief te zenden over de opvoering van Siegfried

Mr. C. Th van Deventer.

door de Wagnervereeniging gegeven. Wij woonden gisteren de eerste voorstelling bij, en gaan morgen naar de tweede. Het is iets prachtigs, geheel à l'instar de Bayreuth, en ware eer voor ons land en in het bijzonder voor onze hoofdstad. –

Nog zend ik u een uitknipsel uit de Amsterdammer, houdende een overzicht der Januari-tijdschriften, een met zorg bewerkte rubriek van de Groene, waarvan ook het Indische op leestrommels teerende publiek zeker veel profiteeren kan. –

Overmorgen is het drie weken dat gij vertrokt en gij kunt dan dus te Singapore zijn. Het zal voor uw familie een rust zijn, als zij u behouden binnen den gordel van smaragd weet! Wat een vreeselijke geschiedenis op Ambon. Wij zien reikhalzend uit naar nadere bijzonderheden betreffende het plekje, waar wij ons eerste huisje hadden. Ook Breevel zal de ramp zeker zeer aandoen.

En wat zegt men in Indië wel van die vuile Dreyfus-zaak? Gelukkig dat een kerel als Zola er een van de olang beschermt, anders zou men waarlijk al zijn geloof verliezen in een volk, dat ons zoo ontelbaar veel schoons en goeds bracht.

Met onze hartelijke groeten,

als altijd

t. t.

C Th van Deventer.

Mr. C. Th van Deventer.

Amsterdam 10 Maart 1898

Mr. P. Brooshooft. Semarang.

Amice, met deze mail ontvangt Ge uit den gebruikelijken brief over kunst maar een artikel getiteld „Herinneringen aan Genua" groot 25 bladzijden, dat, met het oog op de verlofgangers, wier exodus in den regel in de tweede helft van April en in het begin van Mei plaats heeft, mij nog al actueel toeschijnt. Het artikel kan in vier gedeelten geplaatst worden, ik gaf de splitsing van d'onderdeel-[illegible] op blz. 6, 13 en 19. Als het u niet goed uitkomt om de onderdeelen op achtereenvolgende dagen te doen verschijnen, heb ik, voor dit geval, geen bezwaar tegen plaatsing met eenige tusschenruimte, bijvoorbeeld gelijkmatig verdeeld over twee weken. Een langer uitrekken zou aan den indruk schaden.—

Van dit stukje zou ik gaarne weder een 25 afdrukken in brochurevorm ontvangen, op iets beter dan het gewone courantenpapier. Zoo Ge er echter wat aan doen kunt, zoudt Ge mij zeer kunnen verplichten indien de boekjes er wat smakelijker uitzagen dan de afdrukjes van Wagneriana, waarvan de bladzijden in ~~die in~~ twee kolommen zijn verdeeld, met een leelijke streep van onbetamelijke dikte tusschenbeide. Het kan toch zoo moeilijk niet zijn om de kolommen te vervangen door behoorlijke bladzijden, zooals bijv. indertijd bij mijn artikel over Tannhäuser, waarvan echter het formaat wat groot was. Het best schijnt mij een formaat en een inrichting als indertijd voor de afzonderlijke uitgave van mijn „Koude wind" werd gevolgd, maar dan op beter papier.

Ter inzage uit een
brief van den heer v. Deventer,
met beleefd verzoek
aan uwe aanwijzingen
te voldoen. Dr

Brief v Deventer

P.S. In de afdrukken van mijn artikel over Emma
moet niet blijken van de verdeeling, die gij eventueel voor
de plaatsing in de courant nuttig acht aan te brengen.
Bij den brochurevorm kunnen dan alleen de streepjes te
pas, die ik aanbracht ter afscheiding van de ver-
schillende indrukken, door geen verdeeling in met romeinsche
cijfers of zoo iets gemerkte hoofdstukken.–
Daar ik vermoed dat gij met „Emma" zelfs voor tien
weken genoeg hebt, zend ik u mijn eerstvolgende bijdrage
eerst over veertien dagen.

---

Mr. C. Th van Deventer.

Dan wilde ik u nog wat vragen: den 2en December verzocht ik aan van Alphen om van alle nummers waarin bijdragen van mij voorkomen één exemplaar te zenden aan mijn moeder Mevrouw de wed.e A. M. van Deventer, Busken Huet, Prinsestraat 40 den Haag en één aan mijn tante, Madame A. Huet 26 Rue de la Faisanderie Paris, terwijl ik hem den 17en December nog eens verzocht om, behalve de reeds opgegeven voor mijn moeder en mijn tante bestemde nummers, steeds <u>twee</u> extra-exemplaren aan mij toe te zenden.

Hoewel van Alphen, in zijn brief van 11 Januari mij antwoordde: „Exemplaren over stukken zullen gezonden worden aan de door u genoemde adressen", heeft noch mijn moeder, noch, voor zoo ik vermoed, mijn tante exemplaren ontvangen, terwijl mij behalve het commissaris-exemplaar der Courant evenmin iets geworden is. Ik moet dus aannemen dat mijn verzoek hem door het hoofd is gegaan en daarom zoudt Ge mij kunnen verplichten hem daaraan te herinneren, met verzoek tevens welke sedert 1 Januari verschenen bijdragen van mij nóg overeenkomstig zijn toezegging van 11 Januari te behandelen en daarmede geregeld voort te gaan.

Het spreekt van zelf dat, als men terwille eener zuivere administratie of om consequent te zijn tegenover andere medewerkers, mij die extra-exemplaren en afdrukken in rekening wil brengen, ik daartegen hoegenaamd geen bezwaar heb. Ik zorg daarvoor dan t. z. t. met een afrekening en reken daarna met Stoel af. —

MR. C. TH. VAN DEVENTER.

Amsterdam 25 Maart 1898

aan P. Brooshooft. Semarang

Amice, Heden zend ik u weer een brief, ditmaal van belangrijke lengte (zeven zijdes, ik begin het te leeren!) en in hoofdzaak handelend over het laatste Caecilia-concert dat wij hadden. De volgende maal hoop ik u iets te zenden over een paar interessante tooneelvoorstellingen, die wij hadden, maar zeker is het nog niet, want ik heb veel te doen. –

Stort gaf mij uw brief van 6 Februari te lezen. Ik denk hem morgen terug te gaan brengen en den inhoud met hem te bespreken: ge zult dus wel spoedig antwoord krijgen. Verwonderd dat u onder den brand zoo verslooft heeft; ge zijt echter blijkbaar al flink op weg verbetering in den toestand te brengen. Het Handelsblad schreef wel veel lof over de publicatie van het Vetter-telegram. Welk een satisfactie voor u dat ge den schandelijken lasteraar eens voor goed den kop hebt kunnen indrukken en tevens de door u aangenomen houding zoo schitterend hebt kunnen rechtvaardigen. Voor den naam der Locomotief, die onder Scheltema zoo ijverig in het verguizen van Vetter, deed het mij ook verbazend veel genoegen, dat ~~in~~ haar kolommen de primeur hadden van het rechtvaardigend stuk. Hoe zijt ge daar aan gekomen? Kunt ge mij dat redactie-geheimpje meedeelen? Of moet het zelfs voor het bestuur der maatschappij verborgen blijven?

Mijn vrouw kreeg gisteren een brief van een oude en goede vriendin van u, mevrouw Gerlings, die, nu haar man Directeur der tram [illegible] is geworden, of ze ook de Locomotief wel leest en naar aanleiding daarvan o.a. het

Matanzas — 22 April

2/



volgende schreef: „Bij 't lezen van 't stuk van Brooshooft over de vergelijking tusschen Holland en Indië, heb ik dikwijls moeten lachen. 't Indisch kleinzeer en de hartelijkheid van andere vrienden hadden hem bepaald aangenomen aangedaan en onder dien indruk schreef hij zijn epistel. Ik kan het ook zoo levendig begrijpen en ook zoo goed begrijpen, dat hij aan vroeger geschreven stukken niet meer denkt. Trouwens ik vind het onbillijk om iemand te verwijten, dat hij anders spreekt en denkt dan 10 jaar of langer geleden. Allijd denkt dat bijna iedereen dat wel doen, alleen staan niet van iedereen zijn gedachten op papier. Ik ben van plan, ken den Haag kennende Lui eens spoedig te gaan opzoeken. Ik vind hem altijd een lief vrouwtje."

Dat is nog eens een dankbare en humane lezeres niet waar? Echt-vrouwelijk die beschouwing over het nummer-tje van inconsequentie. Maar, zooals ~~het~~ dikwijls het geval is met die echt-vrouwelijke beschouwingen, er is veel in dat volkomen juist is. En toch moet men, vooral als journalist, rekening te houden met het feit, dat het groote publiek anders denkt en zijn voorkomen in ons afhankelijk stelt van een zekere mate van volharding bij eenmaal uitgesproken denkbeelden. — Intusschen was, als ik mij wel herinner, het strafproces tegen de indische pers in Decemb. 1894 geheel geïnspireerd door de verbolging, die de Lombok-polemiek bij u gewekt had. Nu gebleken is dat gij in die polemiek gelijk hadt en dat erkend wordt, zal men u uw boetpredicatie wel kunnen vergeven.

Met onze hartelijke groeten, steeds t.t.

C. Th. van Deventer

Mr. C. Th. van Deventer.

Amsterdam 7 Mei 1898

Mr. P. Brooshooft. Semarang

Amice, Wederom een „brief over Kunst" en wel een vurig pleidooi, geheel gewijd aan Cyrano de Bergerac. Het heeft mij veel moeite gekost mijn indrukken juist weer te geven en tevens zóó te schrijven, dat mijn beschouwingen voor hen, die het gedicht „reeds lazen", voldoende interessant en voor hen, die het nog niet lazen, voldoende begrijpelijk waren en tevens een opwekking om dit merkwaardig frissche kunstwerk kennis te nemen. — Gaarne zal ik bij gelegenheid eens van u vernemen of ik, naar uw oordeel en bevinding, geslaagd ben.

Wat hebt Gij wel gezegd over het stuk van Generaal Vetter? Het was voor u een groote satisfactie dat deze Zwijger eindelijk gesproken heeft en dat zijn woord uw mededeelingen bevestigde. In zooverre kunt Gij van Sandick dankbaar zijn, dat hij door zijn verzekeringen uit dezelfde overtuigd was. Overigens vind ik het wel aardig, dat hij, toen Gij eenmaal, zooals nu blijkt, de Waarheid onthuld hadt, nog verkeerd werd ingelicht. De hooge ommes die daar achter zitten maken dan toch wel merkwaardig te kunnen tramen zijn! Ik mocht v. Sandick hierover nog eens ontmoeten, doch, als ik hem spreek, zal ik toch eens zien uit te vorschen uit welke bronnen hij geput heeft. Hebt Gij in Indië nog al te onderwerpen zijn artikelen en de preeken van Jan van Leyden? Ik vond ze laatste tijd nog al [illegible],

terecht van Sandick mij juist zoo tot schrijven aanbeval en wel vooral [illegible] Gelukkig is de Kulturwet van [illegible] Kleinmijzelien ambtenaren Zuid-Oosten [illegible] Een „[illegible]" ik [illegible] [illegible] bedrijf. Er [illegible] [illegible] schaal in [illegible] te zien [illegible] Gij [illegible] heeft gezocht [illegible] t.t.

C. Th. van Deventer

den Haag 7 October 1898

mr. P. Brooshooft. Semarang

Amice, Ik richt deze nu maar weer tot U, alsof ge
niet weg waart geweest, en zend U, ook alsof ge niet waart
weggeweest en mij gekapitteld hadt, wederom een van mijn
Brieven over Kunst toe. Naar aanleiding van uw onder-
houd, heb ik de zaak nog eens overdacht en besproken
met Pleyte, die de stemming van het publiek misschien
nog beter kan beoordeelen dan gij. P. nu zeide mij, dat er
zeker velen zijn, voor wie mijn beschouwingen wel eens wat
hoog gaan, maar dat er ook velen zijn, die mij met belang-
stelling lezen. Hij raadde mij aan op den ouden voet voort
te gaan, met inachtneming natuurlijk van het „Vaudevillesche
lectuur“ en daar ik die leuze toch ook vrijwel in het oog
hield, wil ik mij er voorloopig maar weer toe [illegible]
zegeln. Ik voel persoonlijk een zwak voor den door mij
gekozen vorm van kunstbeschouwingen, als [illegible] vrij van
mij-zelf. En ik mij het liefst op recensies of kritieken van
~~moet ik minder~~ loop ik niet graag onverantwoordelijk met
te leveren: er is eenvoudig altijd nog zooveel gekritiseerd!
Ook ben ik niet voldoende beslagen om als kritikus van
professie op te treden. Dit neemt niet weg dat ik in mijn
Kunstbrieven zoo gaarne ook af en toe eens een litterarisch
onderwerp zal behandelen, zooals ik reeds deed in de
tooneelkunst zeker meer zal doen, maar niet, als regel, elke
week, of elke veertien dagen een recensie te geven – ik durf
er mij niet toe verbinden en zou vreezen al te dikwijls in

geprezel of te veel bombast te vervallen. Laat ons dus afspreken dat ik om meer voordeel wat te zeggen zoals ik gebakt heb, aan het eind van het jaar wel op mij van aanvaard uit zeggen of op wil dat mijn aspiranten al dan niet in het belang der Soc. is.

Wat ik thans zend, een brief aan de Kabouterbij van Jesper van Tuypenbroek, zal hoop ik in den smaak der dames vallen. — Uw vrouw kent de begaafde componiste waarschijnlijk wel. Zoudt gij haar — de componiste bedoel ik — een exemplaar van mijn liefhebbe willen doen toekomen? Haar adres vindt gij aan den voet van blz. 10 der copie.

De laatste mails brachten mij de vier stukken van mijn Wilhelmus-artikel. Tot mijn groote teleurstelling bemerkte ik al spoedig dat de hier te lande gedrukte premie te laat kwam om bij het laatste stuk te worden gevoegd en dat, door het wachten op de premie, het vierde hoofdstukje eenige dagen na het derde geplaatst werd. Een bij Enschedé en Zonen te Haarlem ingesteld onderzoek heeft aan het licht gebracht, dat de pakketten met de premie den 20en Juli aan het postkantoor te Haarlem werden bezorgd, maar als ter verzending per zeepost waren gefrankeerd! En dat niettegenstaande ik bepaald met een der chefs afsprak en tot tweemaal toe bij de toezending der drukproeven er nog eens op wees

2/ dat verzending per overlandmail via Brindisi een

overeischte was. Had men zich daaraan gehouden, de

premie van tegelijk met mijn brief van 21 Juli in het

bezit der redactie zijn geweest en de plaatsing van het

artikel had geheel overeenkomstig mijn bedoeling kunnen

geschieden. Begrijpt gij hoe een firma als Enschedé en

Zonen zulk een jammerlijke flater begaan kan? Men

verstand staat er voor stil. Intusschen is het zoowel

voor mij als voor de Locomotief een strop, want het

artikel, waarvan ik mij veel moeite had gegeven en dat

een mogelijk origineele kroningsfeestbijdrage was geweest

zal nu, vrees ik, veel van zijn effect gemist hebben.

Pecuniair waarop v. Alphen de zaak behandeld heeft

was zoo goed als de gegeven omstandigheden mogelijk.

Wil hem s.v.p. mijn dank overbrengen en hem tevens

vertellen hoe de vork in de steel heeft gezeten. Ik stel

er prijs op dat hij wete dat de schuld ten deze niet bij

mij heeft gelegen. —

Het verlangen zit mij naar tijding van u uit. De

volgende mail zult gij denkelijk weder in Zeeland zijn

en over alle waarschijnlijkheid zult gij dan door u zelf

geschreven berigt van 13 October over een bevalling van

uw voortvarendheid de redacteur niet ver behoeven te

overschrijden. Hoe is de reis u allen bekomen en

hoe vindt uw vrouw het om weer in Indië te zijn? Ik denk dat, als zij ziet dat het u goed gaat, zij zich daar ook wel gelukkig zal gevoelen, al moest zij, helaas, ook een deel van haar hart in Holland achterlaten. Voor alle partijen hoop ik daarom toch zoo dat ge het met uw gezondheid zult kunnen rooien; tot die partijen behoort natuurlijk ook de Locomotief, die uw leiding en toewijding beslist noodig heeft.

Mevrouw Ekker wilde wel gaarne als vaste correspondente optreden en droomt reeds van de vertegenwoordiging van ons blad ter Parijsche tentoonstelling. Ik heb haar gezegd dat wij eerst eens wilden afwachten hoe haar brieven over de Vrouwenarbeid tentoonstelling bevallen en ook rekening wilden houden met onze financiën. Hoe oordeelt men in Indië over haar brieven? Ik vind ze ongelijk, soms onderhoudend, maar soms ook wel wat droog.—

Ik weet niet of Sloet u reeds schreef over mijn neef G. Busken Huet te Parijs, die mij ook vroeg om werk voor de Loc. Hij zou over Parijsche toestanden en ook over europeesche ~~toestanden~~ politiek willen schrijven. Een en ander zal zeker goed aan hem toevertrouwd zijn, want hij is très-parisien, zonder daarom boulevardier te zijn, en heeft, waarschijnlijk wel in verband met zijn groote historische en

3) kennis en helderen blik op en veel kennis van politiek. Wie weet of wij in hem niet den man zouden kunnen vinden om flinke overzichten te leveren. Ook kan het ch geantwoord – en vervolg met Noord- dat wij ter deze niet over zonder procedures uit Indië en dat onze financiers koopzen, doch dat ik hem voorstelde twee proefbrieven te schrijven, één over Perzische toestanden en één over politiek, en om te die toe te zenden.–

Uw schoonmoeder draag ik op te vergeven dank te zeggen voor uw hartelijke belangstelling en goeden raad. Naar aanleiding van uw advies heeft Hein dokter haar brown gegeven, waarin, of althans waarna, zij wel wat beter is geworden. Wij hebben afgesproken dat, als zij weer zoo pijnlijk mocht worden, wij ons tot u de Jong zullen wenden.

Den 15en October denken wij onze definitieve haag. sche woning, Koninginnegracht 32, te betrekken. Voorloopig is dat dus ons adres, zooals ik al aan v. Alphen opgaf. Het spijt ons in veel opzichten zeer heen te gaan uit Amsterdam, dat zoowel uit een oogpunt van kunst als van wetenschappelijke ontwikkeling rijker en interessanter is dan het min of meer duffe Haagje. Doch het valt niet te ontkennen dat wij in Amsterdam moeilijk een huis hadden kunnen vinden zoo strookend met onze behoeften als het thans hier gehuurde en dat de zomermaanden hier aangenamer zijn dan te Amsterdam

Wie weet of ik hier van den winter niet een paar onderwerpen van koloniale politiek ga behandelen, bijv. de financiën, waarover naar mij voorkomt, het laatste woord nog lang niet gezegd is. Doe ik dat, dan zult ge daar waarschijnlijk wel wat van bemerken!

Met onze hartelijke groeten en beste wenschen ook voor uw vrouw,

Als altijd

t.t.

C. Th. van Deventer.

den Haag 1 December 1898
Koninginnegracht 32.

aan P. Brooshooft . Semarang

Amice, Uit de laatst ontvangen indische couranten zag
ik met genoegen dat ge den arbeid hervat hebt en ik las reeds
~~naar aan~~ een „Van dag tot dag", waaruit mij bleek, dat ge u,
als van ouds, weder in medias res hadt begeven. Het heeft mij
echter zeer gespeten dat ge gemeend hebt, uw terugkomst op
Java te moeten markeeren door uw hoofdartikel van 22 October,
waaruit zulk een onwelwillende stemming ten opzichte van de
Oranje-dynastie en van de nationale feestviering ter eere van
de troonsbestijging der Koningin sprak. Ik moet zoowel ver-
klaren, dat de belofte ~~[illegible]~~, nu ruim een jaar geleden van
u mocht ontvangen - dat ge geen propaganda zoudt maken tegen
het huis van Oranje - en die ik als uitdrukkelijke conditie voor
mijn aan u te verleenen en daarna dan ook in ruime mate
verleenden steun stelde, een dergelijk artikel van u niet
verwacht te hebben. Ge zegt wel geen pleidooi te leveren
tegen het Koningschap, doch veroorloof mij dit een protestatio
actui contraria te noemen. Ge ontzegt toch in uw artikel aan
het constitutioneel Koningschap in het algemeen en aan het
optreden van Koningin Wilhelmina in het bijzonder, ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ alle nut voor de gemeenschap en cijfert derhalve
elken invloed ten goede, die van de Koningin quatalis zou

v [illegible]
aus
[illegible]

2/ kunnen uitgaan totaal weg, terwijl gij daarentegen enkele redenen opgeeft waarom het Koningschap te <u>schadelijk</u> schijnt. Gij wrocht dus wel degelijk propaganda tegen onze monarchie.

Uw publiekrechtelijke beschouwingen zijn bovendien m. i. tastbaar onjuist. Gij hebt geheel uit het oog verloren dat, als de Koningin niets doen kan zonder haar ministers en, in zaken van wetgeving, zonder de volksvertegenwoordiging, Kamers en ministers evenmin iets kunnen doen zonder <u>haar</u> persoonlijke medewerking en dat, afgescheiden nog van den invloed dien een belangeloos, buiten de partijen staand, edeldenkend mensch van zelf op zijn medewerkers kan uitoefenen, dáárin een machtige factor van werkelijken invloed ligt opgesloten. Nu wil men genoeg vertrouwen stellen in het hoofd van den staat, om aan te nemen dat deze invloed niet zal worden misbruikt en ik ben het volkomen met u eens, indien gij beweert dat onze Koningin, als opgevoed in en voorstander van eerlijke constitutionele beginselen zich <u>in den regel</u> schikken zal naar de inzichten der parlementaire meerderheid, maar het zou toch kunnen gebeuren dat die inzichten zoo geheel indruischten tegen haar persoonlijke opvatting van 's lands belang, dat zij het in strijd met haar plicht zou rekenen, tot een bepaalde regeeringsdaad mede te werken. Dan is het de Koningin, die persoonlijk, die daad voorkomen kan.

Doch laat ons dit terzijde laten. De hoofdzaak is, dat ik een artikel als <u>Koningsstemming</u> in strijd acht met de

3/ besehen ons gemaakte afspraak. Dringend, in het belang zoowel van onze vriendschappelijke verstandhouding, als in het belang van de _Locomotief_, verzoek ik u, het bij deze eenen aanval op onze monarchie te laten blijven. Ofschoon ik van nature tolerant genoeg ben om het recht van anderen om, ook over het koningschap anders te denken dan ik zelf, volstrekt niet betwist, moet ik dat van mij moeilijk kan worden gevergd, direct of indirect mede te werken aan de verspreiding van denkbeelden, die ik strijdig acht met het publiek belang. En dat zou ik doen als ik u ten deze niet aan uw woord hield.

Wat zijn er bovendien niet tal van onderwerpen, waaromtrent wij eenstemmig denken! Uw gevoelens voor de belangen van Indië en uw strijd tegen de schromelijke onrechtvaardigheid die Nederland voortgaat tegen Indië te plegen, hebben mijn volle sympathie. Ook op sociaal gebied is er veel, waaromtrent ik het met u eens ben, al zou ik ook het individualisme, dat zeker tot veel kwaads maar toch tot nog meer goeds geleid heeft, ongaarne als grondslag onzer maatschappelijke inrichting laten vervallen. Ge erkent echter zelf, dat de sociale politiek, zoo belangrijk voor N.-West-Europa, voor Z.-Oost Azië nog weinig op den voorgrond treedt, zoodat de behandeling van sociale en vooral van westersch-sociale maatschappijen geen hoofdzaak behoeft te zijn voor een aan N.I.-belangen gewijd dagblad. Samenvattende zou ik zeggen: behalve de voornoemde

4/ ook individueel aan gelegenheden, dan zult ge de meeste kans loopen, direct niet te slagen en de minste om niet te directie (die immers getoond heeft het goed niet te te nemen) op een „gespannen voet" te komen. —

---

Als bijdrage zend ik u een vrij uitvoerigen „Brief over Kunst", hoofdzakelijk gewijd aan Haverman, naar aanleiding van twee uitvoeringen van diens Joorgelijders. Ik ben nu wel weer geheel in de muziek verzeild, maar dat brengt de tijd van het jaar wel eenigszins mede. Ik blijf echter steeds op afwisseling van stof bedacht! — Hoe vond men in Indië de artikelen van mevrouw Ekker over de Vrouwenarbeid tentoonstelling? Naar mijn meening is er veel goeds in, doch is haar schrijfwijze wat wild en ongelijk. Ook is haar roman „Afgoden", dien ik onlangs las en die mij nog al tegenviel, hoewel mij uit verschenen. Zou zij niet veel gewerkt hebben? Daar ik niet denk dat zij over eenigen tijd weer eens bij mij zal komen aankloppen, kan het zijn niet hebben, zoodra ge mij uw meening omtrent de wenschelijkheid van haar medewerking doet kennen.

---

Moment hebben Rabnoe! Moge het een voorspoedig jaar zijn voor u en de uwen en voor de Locomotief. Met mijn hartelijke groeten ook aan uw vrouw, t. t.

[illegible]

den Haag 13 Januari 1899

Mr. P. Brooshooft. Semarang.

Amice, Hierbij ontvangt gij den in mijn vorigen toegezegden brief over de Spaansche Brabander, een allervermakelijkst stuk, dat ge waarschijnlijk wel niet kent en anders ten spoedigste lezen moet. De brief is wat lang uitgevallen en zal wel niet in één courant geplaatst kunnen worden. Is deze onderstelling juist, dan kan de splitsing wegens anders ver- der aangebracht worden bij den ~~...~~ onderste regel op blz. 8, waar ik een streepje plaatste. — Bij mijn brief sluit ik twee uitknipsels in: één uit het Handelsblad van gisteren ochtend en één uit het Vaderland van vandaag, over een grootgewoon dat Louis Bouwmeester, terwijl ~~...~~ hij als „Sancho Panza" in Langendijk's Don Quichot optrad, beschreven heeft. Daar ik over die rol schreef, kan het misschien nut hebben, ook van uit ie eerlijk melding te maken, te meer omdat het een nog al sensationeel verhaal is en door het Handelsblad recht levendig verteld wordt. Mocht er later iets van het licht kunnen, dan houd ik u ook daarvan op de hoogte.

Uw brief van 22 November arriveerde hier den 26n Dec. Althans op dien dag werd mij de kennisgeving van de aankomst van het aangeteekend schrijven aangekondigd. Door het echter verzuim van, kan ik eerst den volgenden dag den brief in

ontvangst geven kunnen. Hieruit blijkt dus wel dat het beter is spoed-brieven niet aan te teekenen, gelijk ik, over het algemeen, aanteekenen eigenlijk alleen aanbevelenswaard acht voor brieven met waarden of voor documenten, die men open verzendt. Mocht gij er anders over denken, wil dan in elk geval op uw voor mij te bestemmen brieven, onder den Haag, de woorden Bykantoor Balistraat voegen, dat is dicht bij mijn huis en voorkomt dit voor mij de noodzakelijkheid om naar het groot postkantoor te wandelen.

De regeling der telegrammen-voorziening gaf nog al soesah, daar men van Sandick vernemende dat gij niet tevreden waart over zijn prestaties op dit terrein, het goed vond zich dadelijk als demissionair te beschouwen en Plet aanvaardde nog al aarzelend heeft. Gelukkig dat deze twee medewerkers elkander goed kennen en daardoor stagnatie voorkomen is. Plet kwam mij gisteren mededeelen, dat hij voorloopig voor telegrammen zorgen zal, doch zich nog niet vast wenscht te verbinden. Hij zou u schrijven en gij zult dus wel van hem vernemen hoe deze zaak op het oogenblik staat. Ik heb ~~een~~ Plet een uittreksel uit uw brief gezonden, waarin alles, waarop de telegrammencorrespondent verdacht moet zijn, is opgenomen.

Met Busken Huet overeenkomt het dus op een basis van f 15.- per brief, met toezegging om, als zijn medewerking in Indië bij voortduring op prijs wordt gesteld, zijn honorarium in den loop van dit jaar op f 75.- 's maands te brengen. Hij zal van 1 Januari

2/ wekelijks een brief zenden, om den anderen over politiek en
over Parijsche toestanden en zich bezwaren, het te en het artistiek [?]
publiek voor den zin te maken. Dat hij zou te schrijven, speciaal
aan de onderteekening, met zijn naam, waarmede hij ons kenmerken [?]
tijd wilde wachten, totdat hij geheel op streek is. Het doet mij
wel genoegen dat ge over zijn eerste proeven zoo tevreden waart
en hoop dat wij in hem een vasten en degelijken medewerker zullen
hebben.

Mevrouw Ekker is niet meer teruggekomen op haar verzoek
om als Parijsche tentoonstellings-correspondente op te treden,
doch, mocht zij dit doen, dan zal ik haar zeggen dat wij reeds
voorloopig een vasten correspondent te Parijs hebben en er dus
voor haar geen plaats is. Of Vliet de man zijn zal om over de
tentoonstelling te schrijven en vooral of hij den tijd hebben zal om
zich daarvan op de hoogte te houden, weet ik niet. Ik denk wel
dat wij in het voorjaar wel eens te Parijs zullen komen en zal
dan de zaak wel eens bespreken.

Aan het geïllustreerd Bijblad zijn wij ook tot 1 October [?]
a.s. en moeten ons vóór 1 Juli opzeggen. Wel zal daar
veel over geschreven worden. Wij meenen dat het Bijblad
niet zóó veel kost als ge opgeeft en dat Kikeriki behalve
f 1000.- ons nog partie zal kosten; toch zal op dezen post wel
een besparing te vinden zijn en het zal dus wenschelijk
wel tot premie-vermindering komen. Er is echter nog tijd voor
heen en weer schrijven. Eigenlijk moesten wij die geheele premie
kunnen laten vervallen; of meent ge dat dit van al te ongunstigen
invloed op ons abonnenten-getal zou uitoefenen?

de Kampweider-plaat zal hoop ik, bij ontvangst dezes, waar
goed tot de geschiedenis behooren en niet - zoodat het ander
Parlement- door andere platen gevolgd zijn. Met de Courant
zijt gij, naar mij voorkomt, goed op streek. Er geeft niet zoo-
veel leidende artikelen als verleden jaar, maar uw hand is
toch aan alles merkbaar en er wordt flink geschreven. Van
Sandvoort vooral schrijft mij een prettigen medewerker. Zijn in ten-
[illegible] M.-P. en zijn artikel over de Soldaten moeten
zullen zeker gepakt hebben. - Hoe oordeelt men over het algemeen
over Plet? Mogte ik niet onverschillig [illegible] en wat ik
wel zeggen dat ik soms in zijn wijze van schrijven iets Jan-Rap-
achtigs vond, wat mij te meer verwonderd omdat hij mij zulk
een goede, fijngevoelende vent schijnt, zooals mij bij de be-
handeling der telegrammen-quaestie bleek. Indien echter
het publiek over het algemeen niet veel hem dweept, zou het
misschien goed zijn, hem eens een week te geven. Het is dan echter
bepaald [illegible] dat dit onder Indien uit Eval.-

Verleden week is de comedie zijnde voor de Bruiloft van
Klaartje en Rooije ontmoette mij uw zoon Kees, die met een
van genoegen en pret stralend gezicht voor ons toetreden.
Wat ziet de jongen er kostelijk uit en wat is hij groot! Eenige
mama's van gymnasiasten, met wie ik stond te praten, konden
hun oogen niet gelooven toen zij hoorden dat dit een jongen van tien
jaar was en toen ik moest erkennen dat ik in dezen was, want ik
vroeg hem, in welke klasse van de H.B.S. hij wel zat! Hij was met oom
Emile uit, logerende bij grootmama en zou over een paar dagen weer
met moeder naar den Helder gaan.

Groet uw vrouw hartelijk van ons; het ga u allen goed;
een handdruk van t.t.

[illegible signature]